

Üçüncü Bin Yılda Türkiye’de İktidarda Kadının Temsili: Üçüncü Bin Yılda İktidar Partisi Kadın Milletvekillerinin Sosyolojik Analizi ¹

Gülten ARSLAN ²

ÖZET

Bu çalışma erkeklerin toplumsal cinsiyet normlarına uyumları ve psikolojik iyi oluşları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışma Toplumsal Cinsiyet Motivasyon Ölçeği (TCMÖ), Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PIOÖ) ve Sosyo-Demografik veri formu kullanılarak 253 erkek katılımcı ile yürütülmüştür. Toplumsal Cinsiyet Motivasyonu ölçeği kullanılarak feminen normlara içsel motivasyonlarla uyan, feminen normlara dışsal motivasyonlarla uyan, maskülen normlara içsel motivasyonlarla uyan, maskülen normlara dışsal motivasyonlarla uyan erkekler şeklinde dört değişken elde edilmiştir. Bu değişkenler ve sosyo- demografik değişkenler kullanılarak, hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlara göre erkeklerde psikolojik iyi oluşu yordayan değişkenler etki büyüklüğü sırasıyla, eğitim durumu (.24), içsel motivasyonlarla feminen normlara uyum (.24), dışsal motivasyonlarla maskülen normlara uyum (-16), içsel motivasyonlarla maskülen normlara uyum (.14), dışsal motivasyonlarla feminen normlara uyum (-12) ve yaş (.10) şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Psikolojik İyi Oluş, Toplumsal Cinsiyet Normları

¹ Bu çalışma, Gülten Arslan tarafından, 2017 yılında, Mersin Üniversitesi’nde gerçekleştirilen “Üçüncü Bin Yılda Türkiye’de İktidarda Kadının Temsili: Üçüncü Bin Yılda İktidar Partisi Kadın Milletvekillerinin Sosyolojik Analizi” isimli yüksek lisans tezi temel alınarak hazırlanmıştır. Bu çalışma, “ICSER-3rd International Conference on Social Sciences and Education Research” isimli etkinliğe tebliğ olarak sunulmuştur.

² Siyaset Bilimci ve Siyaset Araştırmacısı. Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı. gultenb.arslan@hotmail.com

**The Representation of the Women at The Power in Turkey in The Third Millenium:
The Sociological Analysis of the Women Mp's of the Ruling Parties
in The Third Millenium**

Abstract

Elites occupy the highest echelons within the social structure because of their power. The elite undertake the decisive role within the decision-making process and the shaping structure of socio-political structure of society. Political elites are the major component of the elites. In addition to that, the parliamentarians or in the other words MPs have a special place within the political elites. Like male MPs, female MPs constitute the most important parts of the Turkish political elite.

It was aimed to analyse sociological profiles of opposition female MP's within Turkish political elites in the Third millennium. On the final stage the place of women MP's in Turkish political elites will be examined. The research universe was formed by women MPs who took part in the legislative process from the beginning of the third millennium to the present. Totally 5 parliamentary elections which were held in the particular period were included. Sampling group was selected among the Turkish women parliamentarians who take place within the rulling parties.

Social background peculiarities (age, education, occupation, family size) were used to achieve the objectives. Documentary and historical research techniques were applied in the paper. An original data set was produced for analysis from the official publications and records and publications of the Turkish Grand National Assembly which is the main legislative organ in Turkey. The data set was analysed by using SPSS (Statistical Package for the Social Sciences).

Key Words: Women; Women MP's; The Women MP's in Turkey in the Third Millennium; The Turkish Rulling Women MP's in the Third Millennium; Elite; Political Elite; Turkish Political Elites.

GİRİŞ

Siyasal açıdan incelendiğinde toplum yönetenler ve yönetilenler (Çaylak, 2005) olarak ikiye ayrılır. Bu ikili tasnif, tarihin her döneminde ve hemen her tür toplumsal ortamda gözlemlenebilir. İster demokratik isterse totaliter olsun, bütün toplumlarda toplumun büyük çoğunluğunu yönetilenler oluşturur. Yönetim ise her zaman sınırlı sayıda bireylerden oluşmuş, sayısal bir azınlık grubunun elinde ya da kontrolünde olmuştur. Elit sosyologları (Arslan, 2007; Arslan, 1999) bu yönetilen çoğunluğu halk olarak tanımlarken, yönetenleri de elit olarak adlandırır.

Toplumsal yapı içindeki yöneten-yönetilen farklılaşmasını inceleyen çok sayıda teori geliştirilmiştir. Bu farklılaşmayı analiz eden teorik yaklaşımlardan, günümüzde en yaygın olanları arasında elit teorileri sayılabilir (Arslan, 2010). Elit teorisinin de kendi içinde birçok farklı kolları vardır. Bunlar arasında Çoğulcu Elit Teorisi, Elitist Elit Teorisi, Demokratik Elit Teorisi, Demo Elit Perspektif sayılabilir (Arslan, 2015; Etzioni, 1993).

Halkın niceliksel açıdan mutlak üstünlüğüne rağmen, karar verme sürecinin hâkimi durumundaki elitler, toplumsal kaynakları da kontrollerinde bulunduruyor olmaları sebebiyle, bireyler ve toplum açısından ayrıcalıklı bir önem ve mana ifade ederler. Toplumsal hayatta çok sayıda elit grubu vardır (Arslan, 2012). Siyasi elitler, ekonomi elitleri, askeri elitler ve medya elitleri bunlardan ilk akla gelenleridir. Bu elit gruplarına ek olarak yargı elitleri, akademik elitler, kültür elitleri gibi elit grupları da vardır. Bu elit grupları içinde bazı toplum kesimleri, toplumsal yapı içindeki yerlerine kıyasla, çok daha yüksek oranlarda temsil edilir. Bazı toplumsal gruplar ise elitler arasında sınırlı oranda temsil edilirler. Elit grupları arasındaki bu temsiliyet eşitsizliği, durum özellikle cinsiyet temelinde incelendiğinde daha net bir şekilde görülür. Bu türden eşitsizliklere siyasal hayatta daha çok rastlanır. Siyasal hayattaki cinsiyet temelli eşitsizlikler kadınların aleyhinedir. Kadının siyasal hayatta temsilindeki yetersizliğin altında birçok toplumsal, kültürel ve tarihsel sebepler yatar (Onay, 2013: 102).

Yukarıdaki tespitlerden hareketle araştırmada, Türk toplumunun dününü, bugününü ve geleceğini şekillendirmede belirleyici rol oynamış Türk siyasi elitleri (Arslan, 2011-a; Arslan, 2011-b; Arslan, 2011-c) araştırma konusuna dâhil edildi. Özeldede Türk siyasi elitleri arasında kadının yeri ve etkinliği ile günümüz Türk toplumunda kadının siyasal iktidardaki yeri sosyolojik açıdan incelendi. Çalışma kapsamına üçüncü bin yıl dâhil edildi. Bu yönüyle araştırmanın başlangıç yılı olarak, Üçüncü Bin Yılda Türkiye’de gerçekleştirilmiş ilk genel seçimler olma

özelliği taşıyan 2002 genel seçimleri (Arslan, 2016-b: 91-97) seçildi. Daha net bir ifadeyle araştırma 21. Yüzyılın başından günümüze kadar ki zaman sürecinde gerçekleştirilmiş olan seçimlerle sınırlandırıldı. Bu yüzden çalışma, son 5 parlamento dönemini kapsamaktadır. Bir başka ifadeyle çalışmada 2002, 2007, 2011, 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 seçimleri ele alındı.

Daha öz bir şekilde belirtilmesi gerekirse bu çalışmada, Üçüncü bin yılda, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında, iktidar partilerinin bünyesinde görev yapmış kadın milletvekilleri sosyolojik açıdan incelendi. Araştırma kapsamına, son 5 parlamento döneminde, iktidar partisi/leri içinde milletvekilliği yapmış kadın parlamenterler dâhil edildi. Bir başka ifadeyle bu çalışmada, 2002'den günümüze gerçekleştirilen 5 genel seçimde milletvekili seçilip, Türkiye'nin yasama sürecinde aktif roller üstlenen kadın siyasi elitler sosyolojik olarak analiz edildi.

Araştırmanın teorik alt yapısını elit teorisi oluşturdu. Metodolojik açıdan ise konumcu (kurumsal) teknik (Arslan, 2007, Turhan 1991) kullanıldı. Bu bakış açısından yola çıkılarak, 2002'den günümüze Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında görev almış bütün milletvekilleri, günümüz Türk siyasi elitleri olarak tanımlandı. Bu tanımlama doğrultusunda son 5 parlamento dönemi ve genel seçim sonuçları incelendi.

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Günümüzde, kadınların siyasal hayatta temsili sorunu, diğer gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi, Türk toplumu açısından da son derece büyük öneme haiz bir husustur. Kadının yerel ve merkezi siyasette temsiline yönelik çok sayıda araştırmalar yapılmıştır (Arslan, 2004; Arslan, 2005; Narlı, 1999; Prim 1999; Nussebiah, 1999; Lampsa, 1999; Abdel-Hakim 1999; Bessis 1999; Aulas, 1999; Bennani, 1999; Bouraoui, 1999; Sid, 1999; Tüccaroğlu, 1999; Berktaş, 1999). Ancak, iktidarda kadının temsiline yönelik herhangi bir çalışma söz konusu değildir. Özellikle de Üçüncü bin yılda Türkiye'nin siyasi yapısı içinde, iktidar partileri çatısı altında görev yapmış kadın siyasi elitleri konu alan, özgün bir çalışma yoktur. Bu sebeple bu çalışmada, günümüz Türkiye'sinde kadının siyasal iktidarda temsiline inceleniyor olması ayrı bir önem arz etmektedir.

Bu araştırmanın temel problemi, üçüncü binyılda Türk siyasal yaşamında, iktidarda kadının temsilidir. Daha net bir ifadeyle üçüncü bin yılda, Türkiye’de, iktidar partilerinin parlamento gruplarında aktif görevler üstlenmiş kadınların, yani kadın milletvekillerinin sosyolojik özellikleri ya da toplumsal kökenleridir (Arslan, 2013-a; Demir ve Sesli, 2010). Araştırmanın temel amacı da, günümüz Türk toplumunun siyasi yapısı içinde kadının iktidarda temsilini sosyolojik açıdan incelemektir. Bir başka anlatımla, üçüncü bin yılın başından günümüze geçen süreç içinde, ülkede yasama sürecine yön veren parlamentoyu şekillendirmek için yapılan 5 genel seçimde, milletvekili seçilerek yasama ve yürütme sürecinde görev almış kadın milletvekillerini, sosyolojik boyutlarıyla analiz etmektir. Bu amacı gerçekleştirmek amacıyla yapılan araştırmanın kapsamına 2002 Türkiye genel seçimleri (Arslan, 2016-b), 2007 Türkiye genel seçimleri, 2011 Türkiye genel seçimleri, 7 Haziran 2015 Türkiye genel seçimleri ve 1 Kasım 2015 Türkiye genel seçimleri dâhil edildi. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse bu çalışmada, belirtilen 5 genel seçimde, iktidar partisinin/partilerinin saflarından milletvekili seçilerek, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında, yasama ve yürütme sürecinde görev üstlenmiş kadın milletvekilleri sosyolojik açıdan incelendi.

Bu araştırma, genel hatlarıyla daha çok betimleyici-deskriptif türden bir sosyolojik araştırma türünde gerçekleştirildi. Bu sebeple çalışmada da, haliyle araştırma hipotezleri yerine, konumuzun özünü teşkil araştırma sorularına yer verildi (Arslan, 2012-b: 80). Araştırmada elde edilen verilerin analizinde de, ağırlıklı olarak betimleyici istatistiksel analiz teknikleri kullanıldı. Bunlara ek olarak çalışmada, sosyolojik analizlere de yer verildi. Bu kapsamda öncelikli olarak seçilen değişkenlere dair frekans tabloları ile yüzde ve oranlar hesaplandı. Ardından mod (tepe değer), medyan (ortanca) ve aritmetik ortalama hesaplanarak çalışmanın bulguları daha ayrıntılı hale getirildi. Bunları müteakiben de seçilen değişkenlere dair bazı çapraz tablolar oluşturuldu. Araştırma boyunca cevabı aranan sorular kısaca şunlardır:

1. Üçüncü Binyılın Türkiye’inde kadınlar, iktidarda ne ölçüde temsil edilmektedirler?
2. Üçüncü Binyılın Türkiye’inde, iktidar partilerinden milletvekili seçilerek yasama ve yürütme sürecinde aktif roller üstlenmiş kadın siyasi elitler, sosyolojik açıdan nasıl bir görünüm sergilemektedir?
3. Türkiye’de iktidar partileri içinde milletvekili seçilebilmek için, kadınlar açısından yaş faktörü belirleyici bir etkiye sahip midir?

4. Genç (Orta-geç) yaş grubu kadın milletvekili adaylarının, Türkiye’de iktidar partileri içinde milletvekili seçilme olasılığı, ileri yaş grubu bireylere oranla daha mı yüksektir?
5. Bazı meslek gruplarının mensubu olmak, günümüz Türkiye’inde kadınlar açısından, siyasi elit dolaşım sürecinde avantaj sağlamakta mıdır?
6. Hangi meslek gruplarından kadınlar, iktidar partileri içinde elit dolaşımı sürecinde başarılı olma şansına sahiptirler?
7. Beyaz yakalı meslek sahibi olmak, iktidar partilerinden milletvekili seçilme sürecinde kadınlara avantaj sağlamakta mıdır?
8. Kadın milletvekili adaylarının üst düzey bürokrat-yönetici olması, milletvekili seçilmesinde pozitif yönde bir etki yapar mı?
9. Meslek olarak hukukçu kadın milletvekili adaylarının, Türkiye’de milletvekili seçilebilme olasılığı öteki meslek gruplarına oranla daha mı yüksektir?
10. Yabancı dil bilmek, Üçüncü Binyılın Türkiye’inde kadınlar için milletvekili seçimi sürecinde pozitif yönde bir etki yapar mı?
11. Kadınlar iktidar partileri bünyesinde mi yoksa muhalefet partilerinde mi daha fazla milletvekili seçilebilme imkânı bulabilmektedirler?
12. Eğitim durumu, kadınların milletvekili seçilmesi sürecinde etkili bir değişken midir?
13. Aldıkları eğitimin süresi arttıkça, kadın milletvekili adaylarının, Üçüncü Binyılın Türkiye’inde milletvekili seçilme olasılığı da artar mı?
14. Üniversite mezunu olmak, kadın milletvekili adaylarının Türkiye’de milletvekili seçilmesinde pozitif yönde etkili rol oynar mı?
15. Alınan eğitimin türü, kadın milletvekili adaylarının Türkiye’de, iktidar partileri içinde milletvekili seçilmesinde pozitif yönde etki yapar mı?
16. Metropol kentlerdeki köklü üniversitelerden alınan diplomalar, kadın milletvekili adayının Türkiye’de iktidar partileri bünyesinde milletvekili seçilmesinde pozitif yönde etki yapar mı?

17. Kadın milletvekili adayının medeni durumu, Türkiye’de iktidar partileri bünyesinde milletvekili seçilmesinde, olumlu yönde etki yapar mı?

18. Medeni durum, Üçüncü Binyılın Türkiye’inde kadınların, iktidar partileri bünyesinde milletvekili seçilmesinde, etkili bir faktör müdür?

19. Evli olmak, kadınların iktidar partilerinden milletvekili seçilmesini olumlu yönde etkiler mi?

Bu çalışmada, elit sosyolojisinin yöntem ve teknikleri kullanılarak üçüncü binyılda, Türkiye’de, iktidar partilerinin çatısı altında milletvekilliği yapmış kadın siyasi elitlerinin sosyolojik profilleri araştırıldı. Türk siyasi elitlerinin oluşturduğu araştırma evreni önce, zaman boyutunda sınırlandırıldı ve 2002-2016 yılları çalışma evreni olarak belirlendi. Bu evrenden, belirlenen dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde grup kurmuş ve hükümeti kurmak görevini üstlenmiş iktidar partilerinin kadroları dâhilinde milletvekili olarak görev yapmış/yapmakta olan kadın parlamenterler tespit edilerek örneklem grubu oluşturuldu. Örneklem grubu oluşturulurken, başta da belirtildiği gibi, olasılığa dayalı olmayan örnekleme tekniklerinden kasti (yargısal) örnekleme tekniği kullanıldı.

Araştırmanın verilerinin neredeyse tamamına yakını, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin kurumsal kayıtları ve yayınlarından derlendi. TBMM yayınları içinde özellikle de meclis albümleri (TBMM, 2016; TBMM, 2003; TBMM, 2000; TBMM, 1997; TBMM, 1994; TBMM, 1992) araştırmanın ana veri seti oluşturulurken, temel veri kaynağı olarak kullanıldı. Oluşturulan veri seti, sosyal bilimlerde en çok kullanılan istatistiksel veri analizi programı niteliğindeki SPSS (Gilbert, 1997; Altunışık, 2004) programı kullanılarak analiz edildi.

2. ÜÇÜNCÜ BİNYILDA İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİ

Sosyolojik profil araştırmalarının vazgeçilmez değişkenlerinden biri cinsiyet faktörüdür. Geçmişten günümüze hemen her toplumsal ortamda, bir ölçüde de olsa gözlemlenebilen, en büyük toplumsal eşitsizlik kaynağı cinsiyet faktörüdür. Bir başka ifadeyle toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklere, geleneksel ya da gelişmiş olsun hemen her toplumda rastlamak mümkündür (Arslan, 2015-c; 2015-d). Bu durum cinsiyetçilik olarak tanımlanır. Sosyolojik olarak bakıldığında cinsiyetçilik, “bir cinsiyete üstünlük atfeden, feminin ya da

maskülin toplumsal cinsiyet rol ve davranışları temelinde ayrımcılık yapan inançlar sistemidir” (Arslan, 2013-a: 198). Cinsiyet temelli eşitsizlikler genellikle kadınların aleyhinedir (Newman, 2012: 214).

Tarihsel olarak incelendiğinde ülkemizde kadınlar, seçilme haklarını kullandıkları ilk seçimler olan 1935 genel seçimlerinde, yüzde 4,5’lik bir temsil gücüne ulaşmışlardır. Bu seçimlerde, toplam 18 kadın milletvekili yasama sürecine dâhil olmuştur. Müteakip süreçte kadının siyasi hayatta temsil oranı, hep bu oranın gerisinde kalmıştır. Bu orana tekrar, ancak 1999 seçimlerinde, 23 kadın milletvekili ile yaklaşılabilir. 2007 seçimlerinde ise 2002 seçimlerine oranla kadının temsili artmış fakat yeterli değildir. Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 62, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 52, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) 43 kadın aday açıklamış, ancak bunların büyük çoğunluğu listelerin sonlarında yer alabilmiş, seçim sonucunda da 50 kadın meclise girebilmiştir (Sayın, 2010). 2011 parlamentosunda ise yasama sürecinde kadının temsil gücü, 79 kadın milletvekili ile yüzde 14’ü aştı.

Tablo 1. İktidar Milletvekillerinin Seçildiği Dönemler

		Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Dönem	22 (2002)	13	8.0	8.0	8.0
	23 (2007)	30	18.5	18.5	26.5
	24 (2011)	46	28.4	28.4	54.9
	25 (2015)	39	24.1	24.1	79.0
	26 (2015)	34	21.0	21.0	100.0
	Toplam		162	100.0	100.0

İncelenen 5 dönemlik sürecin tamamında, üst üste en yüksek seçmen desteği olarak seçimi birinci parti olarak çıkmayı başarmış parti Adalet ve Kalkınma Partisi’dir. Hal böyle olunca çalışmada, bir bakıma Adalet ve Kalkınma Partisi kadın milletvekilleri sosyolojik bakımdan incelenmiş oldu. Tablo 1’de de görüldüğü gibi, ele alınan 5 dönemde görev yapmış yüz altmış iki kadın siyasi elitlerin bilgilerine ulaşılabildi. İncelenen süreçte, 22. Parlamento döneminden 24. döneme kadar, kadınların iktidar milletvekilleri arasındaki niceliksel temsilde kesintisiz bir artış yaşanır. 2011 genel seçimleri ile şekillenen 24. dönem

parlamentosunda kadınlar, üçüncü bin yılda iktidarda en yüksek temsil gücüne ulaşırlar. Sonraki iki dönemde ise kadının iktidarda temsil gücünde gözle görülür bir gerileme yaşanır.

3. YAŞ ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİ

Toplumsal hayatta karşılaşılan eşitsizliklerin altında yatan faktörler denildiğinde öncelikle akla yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi gibi değişkenler gelir. Siyaset sosyolojisi ya da elit sosyolojisi alanında yapılan çalışmalarda, öncelikle üzerinde durulan değişken yaş olgusudur (Arslan, 2015-b; 2015-d). Üçüncü Binyılda, Türkiye’de İktidardaki kadın milletvekillerinin sosyolojik açıdan profillerini analiz etme amacı güden bu çalışmada da önce siyasi elitlerin yaş özellikleri incelendi.

TBMM kayıtları esas alınarak oluşturulan veriler incelendiğinde, İktidar kadın milletvekillerinin genel bakımdan genç-orta yaş özelliklerine haiz olduğu görülür. Üçüncü bin yılda, iktidar partileri saflarında kadınları temsilen yasama sürecine müdahil olan milletvekillerinin ortalama yaşı 44,4 civarındadır. İktidar kadın milletvekillerinin en genci 27 yaşında, en yaşlısı ise 67 yaşındadır. Üçüncü bin yılda iktidar bünyesinde 42 yaşında 15 kadın milletvekilimiz mevcuttur. Bu yaş grubundan sonra, 46 ve 50 yaşlarının her birinden 13 milletvekili parlamentoda iktidar partileri içinde kadınları temsil etme başarısı göstermiştir. İktidar kadın milletvekillerinin yüzde 75’den fazlası 50 yaşın altındadır. 60 yaş üzeri iktidar milletvekillerinin oranı ise yüzde 3,6 olarak hesaplanır.

Tablo 2. İktidar Kadın Milletvekillerinin Yaş Gruplarına Dağılımı

		Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Yaş Grubu	30-34	13	8.0	8.0	8.0
	35-44	71	43.8	43.8	51.9
	45-54	65	40.1	40.1	92.0
	55-64	11	6.8	6.8	98.8
	65 ve üstü	2	1.2	1.2	100.0
	Toplam		162	100.0	100.0

İktidar kadın milletvekillerinin yaş özellikleri, yaş grupları temelinde incelendiğinde de oldukça anlamlı bulgularla karşılaşılır. Tablo 2’de de görüldüğü gibi, kadın siyasi elitlerin yüzde 51’den fazlası 45 yaşında ya da altındadır. Yine iktidar kadın milletvekillerinin yaklaşık yüzde 44’e yakını, 35-44 yaş arası bireylerden oluşmaktadır. Bu temsil oranı ile 35-44 yaş grubundan bireyler, iktidar kadın milletvekilleri arasında en büyük yaş grubunu teşkil eder. 45-54 yaş grubundaki bireyler ise yüzde 40,1’lik temsil ile ikinci sırada yer alır. 55 yaş ve üzerindeki bireyler, kadın milletvekilleri arasında yaklaşık yüzde 8’lik bir temsile sahiptir.

4. İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN MEDENİ DURUMU

Milletvekilleri ya da popüler tabirle siyasi elitler hakkında yapılan sosyolojik araştırmalarda en çok kullanılan iki diğer çok önemli sosyolojik değişken, medeni durum ve aile yapısıdır. Özellikle evlilik ve aile konuları, neredeyse bütün toplumlar için çok büyük önem ve mana ifade eder. En bilinen tanımıyla evlilik, yetişkin bir erkek ile bir kadın arasında, toplumsal olarak kabul edilmiş usul ve seremonilerle gerçekleşen, töre ve yasalarla tanınmış onaylanmış beraberlik ya da bir arada hayat sürme esasını dile getiren bir ilişki biçimidir (Arslan, 2016). Toplumlarda evlilikler belirli norm ve değerler çerçevesinde, büyük ölçüde kurumlaşmıştır. Farklı cinsiyet grubundan iki insanın hangi koşullarda ve nasıl bir araya gelebilecekleri, evlilik birliğinin devamı için gereken şartlar ve evlilik beraberliğinin hangi hallerde sona erebileceği gibi konular, belirlenip esasa bağlanmıştır (Newman, 2012: 93-96).

Tablo 3. İktidar Kadın Milletvekillerinin Medeni Durumları

		Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Medeni Durum	Evli	123	75.9	75.9	75.9
	Dul	12	7.4	7.4	83.3
	Bekâr	27	16.7	16.7	100.0
	Toplam	162	100.0	100.0	

Bu bağlamda, iktidar kadın milletvekillerinin medeni durumları da araştırıldı. Tablo 3’te sergilenen sonuçlardan da anlaşılacağı üzere, milletvekillerinin çok büyük bir çoğunluğunu evli

bireyler teşkil eder. İktidar kadın milletvekillerinin beşte bire yakınına da hiç evlenmemiş bekâr kadın milletvekilleri oluşturur. Herhangi bir sebeple eşinden ayrılmış iktidar kadın milletvekillerinin oranı ise yüzde 7 civarındadır. Bütün bu sonuçlar ve bulgular, Türkiye'nin toplumsal ve siyasal hayatında evlilik hususuna son derece önem verildiğini; bekâr milletvekili adaylarının ise iktidar partileri içinde milletvekili seçilme şansının, çok az olduğunu açık bir şekilde ortaya koyar.

5. İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN AİLE YAPISI VE ÇOCUK SAYISI

Aile yapısı hakkında analizler yaparken, medeni durum faktörünün yanı sıra incelenmesi uygun görülen başka bir toplumsal faktör de çocuk sayısıdır. Yapısalcı sosyoloji ve yapısal fonksiyonel sosyolojinin penceresinde bakıldığında, toplumun temel toplumsal kurumlardan müteşekkil olduğu görülür. Aile kurumu da, toplumun yapısı ve sürekliliği için son derece önemli böylesi temel sosyal kurumlarından biridir. Hatta çoğu araştırmacılar aileyi toplumun temel yapı taşı olarak kabul eder (Arslan, 2015-a; Arslan, 2015-b). Toplumsal ve ekonomik sıkıntılar ve sorunların toplumsal hayatta baş gösterdiği zamanlarda aile, sosyolog Mübeccel Kıray'ın da tarif ettiği gibi, bir “tampon kurum” (Kıray, 2000) olarak görev yapar. Bazı düşünürler, sanayileşmenin de etkisiyle ailenin ortadan kalkacağını iddia etmiş olsalar da (Kongar, 1986: 23), toplum hayatında dünden bugüne yaşananlar bu iddiayı çürütmüştür.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de, Türkiye'nin toplumsal hayatında aile kurumunun önemli bir yeri vardır. Bu gerçeklerden hareketle, toplumsal ve siyasal hayatta aile kurumunun önemini ortaya koyabilmek ve iktidar kadın milletvekillerinin aile büyüklüğünü tespit edebilmek amacıyla, milletvekillerinin çocuk sayıları da, araştırma dâhilinde araştırıldı. Araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular, iktidar kadın milletvekillerinin ortalama çocuk sayısının yaklaşık 1,4 olduğunu göstermektedir. Araştırma dâhilinde incelenen iktidar kadın milletvekilleri arasında, bir ve iki çocuk sahibi olma eğilimi ağır basmaktadır.

Tablo 4. İktidar Kadın Milletvekillerinin Çocuk Sayıları

		Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Çocuk Sayısı	Çocuksuz	33	20.4	20.4	20.4
	Bir	50	30.9	30.9	51.2
	İki	56	34.6	34.6	85.8
	Üç	23	14.2	14.2	100.0
	Toplam	162	100.0	100.0	

Tablo 4'te detaylı bir biçimde sergilenen bulgular da, kadın milletvekillerinin bu az çocuklu olma eğilimini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Daha net bir tanımlamayla, iktidar kadın milletvekillerinin yüzde 85'i aşkınını en fazla iki çocuk sahibidir. Üç çocuğu olan kadın milletvekillerinin oranı ise yüzde 15'i bile altında seviyelerde seyreder. Bulgular, iktidar kadın siyasi elitlerinin bariz ve yaygın bir biçimde küçük ve çekirdek özellikte bir aile görünümü sergilediğine işaret etmektedir.

6. İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN EĞİTİM DURUMU

Toplumsal ve siyasal hayatta, üst seviyelerdeki karar verici konumlara ulaşabilmede etkili olduğu gözlemlenen başka bir önemli faktör de eğitim faktörüdür. Elit sosyolojisi alanında önemli çalışmaları bulunan sosyologlarca da sıklıkla vurgu yapılan önemli bir husus da şudur: Geleneksel niteliklerini büyük ölçüde muhafaza eden toplumlarda, sosyal hayatta üst statüleri ulaşmada, doğuştan getirilen statülerin belirleyiciliği ön plana çıkar. Bunları bazı araştırmacılar, aristokratik faktörler şeklinde de adlandırır (Arslan, 2015). Buna karşın, demokratik toplumlarda ise daha ziyade atfedilen statüler değil de; doğrudan sonra belirli bir zaman içinde, emek harcanıp çalışılarak kazanılan statüler öncelik arz eder (Arslan, 2012). Doğumla aileden hazır olarak getirilmeyip, tersine hayatta yoğun emek verilerek elde edilen statüler bakımından ise eğitim olgusu çok etkili rol oynar.

Tablo 5. İktidar Kadın Milletvekillerinin Eğitim Durumu

	Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Eğitim Durumu	Üniversite	161	99.4	99.4
	Lise	1	.6	.6
	Toplam	162	100.0	100.0

Sosyal bilimler alanında, yalnızca elit dolaşımı konusunda değil, eğitim insan hayatı ve toplum açısından önemine dair çalışmalar yapan araştırmacıların da ortaya koyduğu gibi, eğitimin günümüz toplumların, birey ve toplum hayatındaki önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Eğitim konusu ilgili araştırmalarda, ilk öncelikli olarak akla bireylerin görmüş oldukları eğitimin niceliksel özellikleri, yani eğitimin seviyesi gelir. Gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda, bireylerin eğitim seviyesi ile toplum hayatında üst statülerde elde etme ihtimali arasında, pozitif yönlü bir korelasyon ilişkisi gözlenir. Başka bir ifadeyle insanları aldıkları eğitimin genel seviyesi yükseldikçe, toplumsal ve siyasi yapı içinde üst ve etkili konumlara ulaşma şansı da artmaktadır. Bireylerin sahip oldukları eğitimin seviyesi, siyasi elit dolaşım süreci üzerinde de önemli ölçüde etkilidir.

Kadınların, iktidar partilerinin içinde, etkili bir siyasi konuma ulaşabilmeleri açısından da bu tespit geçerlidir. Tablo 5’te de görüldüğü gibi, üçüncü bin yılın Türkiye’si koşullarında, kadınlar açısından üniversite eğitimi almış olmak, iktidar partilerinden milletvekili seçilebilmesi için neredeyse bir mecburi koşul haline gelmiştir.

7. İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN EĞİTİM GÖRDÜĞÜ ÜNİVERSİTELER

Günümüz gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlarında, bireylerin, toplumsal hayatta etkili bir yer edinebilme ve üst toplumsal pozisyonlara ulaşma mücadelelerinde, bireylerin aldığı eğitimin miktarına ilaveten, oldukça etkili ve önemli role sahip bir diğer konu da, diplomanın hangi kurumlardan alındığı hususudur. Hatta günümüz şartlarında kimi zaman, bireylerin diplomasının üzerindeki amblem ya da etiket, birçok öteki değişkenin önüne bile

geçebilmektedir. Kısacası günümüz dünyasında, hemen her toplumda bazı kurumlar, saygın ve daha itibarlı eğitim kurumları olarak toplumsal hayatta ön plana çıkar. Buralardan alınan diplomalar da bireylere daha yüksek saygınlık ve birçok ayrıcalıklar sağlar.

Tablo 6. İktidar Kadın Milletvekillerinin Eğitim Gördüğü Üniversiteler

Üniversite	Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Üniversite Eğitimi Yok	1	0.6	0.6	0.6
19 Mayıs	1	0.6	0.6	1.2
Amerika	1	0.6	0.6	1.9
Anadolu	7	4.3	4.3	6.2
Ankara	16	9.9	9.9	16.0
Atatürk	2	1.2	1.2	17.3
Başkent	1	0.6	0.6	17.9
Bilkent	1	0.6	0.6	18.5
Boğaziçi	4	2.5	2.5	21.0
Cerrahpaşa	1	0.6	0.6	21.6
Çukurova	2	1.2	1.2	22.8
Dokuz Eylül	7	4.3	4.3	27.2
Ege	6	3.7	3.7	30.9
Fırat	1	0.6	0.6	31.5
Gazi	16	9.9	9.9	41.4
Hacettepe	4	2.5	2.5	43.8
Harran	1	0.6	0.6	44.4
İngiltere	3	1.9	1.9	46.3
İstanbul	37	22.8	22.8	69.1
İsviçre	1	0.6	0.6	69.8
İTÜ	8	4.9	4.9	74.7
KTÜ	2	1.2	1.2	75.9
Maltepe	1	0.6	0.6	76.5
Marmara	13	8.0	8.0	84.6
Mimar Sinan	2	1.2	1.2	85.8
ODTÜ	4	2.5	2.5	88.3
Pamukkale	1	0.6	0.6	88.9
Riyad	1	0.6	0.6	89.5
Selçuk	6	3.7	3.7	93.2
Texas	1	0.6	0.6	93.8
Trakya	1	0.6	0.6	94.4
Tunceli	1	0.6	0.6	95.1
Uludağ	4	2.5	2.5	97.5
Viyana	2	1.2	1.2	98.8
Yıldız Teknik	1	0.6	0.6	99.4
Zürih	1	0.6	0.6	100.0

	Toplam	162	100.0	100.0	
--	---------------	------------	--------------	--------------	--

Eğitim ve prestijli eğitim kurumlarına dair bütün bu saptamalar dikkate alındığında, iktidar partilerinin içinde siyasi mücadele içinde olmuş kadın siyasi elitlerin, mezun oldukları eğitim kurumlarını da incelemek kaçınılmaz bir zorunluluk arz etti. Tablo 6’da da görüldüğü gibi, Üçüncü binyılın Türkiye’inde, kadınların siyasi elit dolaşım süreci üzerinde, bazı eğitim kurumlarının ağırlıklı rolü dikkat çeker. Daha öz bir anlatımla araştırmanın sonuçlarına göre, üniversite eğitimi almış iktidar kadın milletvekillerinin yaklaşık yüzde 23’ü İstanbul Üniversitesi’nde, yüzde 10’a yakını da Ankara Üniversitesi’nde eğitim görmüştür. Bu bağlamda da iktidar kadın milletvekillerinin eğitim gördüğü üniversiteler arasında ilk sırada yer alan İstanbul ve Ankara üniversitelerini, Gazi ve Marmara üniversiteleri takip eder. Bu sıralamayı İTÜ, Dokuz Eylül ve Anadolu Üniversitesi izler. Bu üniversitelerin hemen akabinde ise Ege üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi gibi nitelikli eğitim veren adını duyurmuş eğitim kurumlarının isimleri gelir.

8. İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN ALDIKLARI EĞİTİM TÜRÜ

Eğitim konusu kapsamında, elit deveranı ile ilgili olarak araştırılan bir başka konu da bireylerin aldıkları eğitimin türüdür. Diplomanın alındığı kurumlar ve bu kurumların yerleşik olduğu mekânların yanı sıra, bireyler almış oldukları eğitim türü de onlar açısından, toplumsal hayatta üst toplumsal katmanlardaki konumlara ulaşmada önemli fırsatlar ve ekstra ayrıcalıklar sağlayabilir. Toplumsal hayatta, zaman ve mekân boyutuna bağlı olarak bazı farklılıklar yaşansa da, hemen her zaman bazı eğitim türleri, birey ve toplum yaşamında, diğer eğitim türlerine kıyasla daha ön planda ve etkili olabilir. Geçmişte olduğu gibi günümüz Türk toplumunun siyasi yapısı içinde, siyasi elit dolaşım sürecinde de bazı eğitim türleri ön plana çıkmaktadır (Arslan, 2005).

Tablo 7. İktidar Kadın Milletvekillerinin Aldıkları Eğitimin Türü

		Sayı	%	Geçerli %	Toplamı %
Tür	Hukuk	38	23.5	23.5	23.5
	Mühendis-Mimar	32	19.8	19.8	43.2
	Sosyal-Politik-Ekonomik-Ticari Bilimler	48	29.6	29.6	72.8
	Tıp	12	7.4	7.4	80.2
	Eğitim	3	1.9	1.9	82.1
	İlahiyat	1	0.6	0.6	82.7
	Tıbbi Bilimler (Diş-Eczacı-Veteriner)	16	9.9	9.9	92.6
	Öteki	11	6.8	6.8	99.4
	İlişkısız (Üniversite Eğitimi Yok)	1	0.6	0.6	100.0
	Toplam		162	100.0	100.0

Bütün bu tespitler, kadın milletvekillerinin eğitim gördükleri uzmanlık alanının da araştırılmasının elzem olduğunu gösterir. Bu durum dikkate alınarak çalışmada, iktidar kadın milletvekillerinin, üniversite eğitimlerini gördükleri uzmanlık dalları da araştırıldı. Bulgular, günümüz Türkiye'si koşullarında, kadınların siyasi mücadelelerinde başarıya uzanan yola dair oldukça somut ipuçları verir. Tablo 7'de ayrıntısı gözler önüne serilen bulgular, iktidar kadın milletvekillerinin siyasi elit dolaşım sürecinde, sosyal-politik-ekonomik ve ticari bilimler alanında görülen eğitimler ile hukuk eğitiminin son derece önemli rol oynadığını ortaya koyar. Bu uzmanlık alanlarının ardında ise mühendislik-mimarlık, eczacılık ve veterinerliği de içine alan tıbbi bilimler ile tıp ve eğitim alanında görülen eğitimler gelir.

9. İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN YABANCI DİL BİLGİSİ

Milletvekillerinin ya da öteki adıyla siyasi elitlerin sosyolojik portreleri incelenirken, eğitim olgusu ile yakından alakalı olduğu için araştırılan bir diğer faktör de elitlerin yabancı dil bilgisidir. Günümüz dünyasında, küreselleşmenin her geçen gün daha da etkili bir şekilde kendisini hissettirmeye başladığı herkesin hem fikir olduğu hususlardandır. Özellikle ekonomik

ve teknolojik gelişmelerin de etkisiyle, dünya git gide mega bir köye dönüşmektedir. Bu durumda ulaşım alanında ve bilişim teknolojileri alanında yaşanan olumlu gelişmelerin de etkisi gözden ırak tutulamaz. Bu son derece hızlı ve gidişatının önceden kestirilmesi çok zor gelişmelerin de etkisiyle, çağdaş dünyada siyasal, ekonomik ve toplumsal konularda, zaman ve mekân mefhumu anlamını yitirmeye başlamıştır. Bu gelişmeler, birçok iş kolunda ve faaliyet alanında insanlar, dünyanın en ücra köşelerindeki meslektaşları ile ilişki ve etkileşim halinde olmayı, karşı konulması mümkün olmayan bir mecburiyet haline getirmiştir. Bütün bu yaşananlar ise insanların iletişim kurmalarına olanak tanıyan ortak bir dil ihtiyacı doğurmuştur. Toplumun ve bireylerin bugünü ve yarınları açısından, son derece stratejik önem taşıyan görevler icra eden milletvekillerinin de bu gelişmelerden kaçabilmesi mümkün olmamıştır. Hatta onların yabancı dil bilgisi ihtiyacı, öteki faaliyet alanlarının da önüne geçmiştir.

Tablo 8. İktidar Kadın Milletvekillerinin Yabancı Dil Bilgisi

		Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Yabancı Dil	Yabancı Dil Bilmiyor	19	11.7	11.7	11.7
	Bir	113	69.8	69.8	81.5
	İki	22	13.6	13.6	95.1
	Üç	6	3.7	3.7	98.8
	Dört ve Yukarısı	2	1.2	1.2	100.0
	Toplam	162	100.0	100.0	

İkinci bin yılın sonlarına doğru, daha bariz bir biçimde yaşanmaya başlayan ve üçüncü bin yılda da daha bir hız kazanan bu gelişmeler, araştırmada, kadın milletvekillerinin yabancı dil bilme durumlarının araştırılması zaruretini doğurmuştur. Çalışmanın bu husustaki sonuçlarına Tablo 8’de, oldukça detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Bulgulara göre, kadın milletvekillerinin yüzde 90’a yakını en az bir yabancı dil bilmektedir. İncelenen 5 dönemde iktidar partilerinin çatısı altında milletvekilliği yapmış 162 kadın siyasi elitten yalnızca 19 tanesi hiçbir yabancı dil bilmemektedir. Öte yandan milletvekillerinin yüzde 17’den fazlası da, 2 ya da daha fazla yabancı dil bilir durumdadır.

10. İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN DOĞDUĞU İLLER

Sıklıkla ifade edildiği üzere toplumumuzun demografik yapısı oldukça dinamik bir karakter arz eder. Bu dinamizmin temelini oluşturan nüfus hareketleri oluşturur. Bu nüfus hareketlerine, Türk tarihinin her döneminde, az ya da çok bir şekilde rastlanır. Göçler birçok toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasi sebeplere bağlı olarak ortaya çıkar.

Tablo 9. İktidar Kadın Milletvekillerinin Doğduğu İller

İl	Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Adana	5	3.1	3.1	3.1
Afyon	2	1.2	1.2	4.3
Afyonkarahisar	1	0.6	0.6	4.9
Ağrı	2	1.2	1.2	6.2
Aksaray	4	2.5	2.5	8.6
Almanya	2	1.2	1.2	9.9
Ankara	7	4.3	4.3	14.2
Antalya	5	3.1	3.1	17.3
Ardahan	1	0.6	0.6	17.9
Balıkesir	2	1.2	1.2	19.1
Belçika	1	0.6	0.6	19.8
Bingöl	1	0.6	0.6	20.4
Burdur	2	1.2	1.2	21.6
Bursa	4	2.5	2.5	24.1
Çankırı	2	1.2	1.2	25.3
Çorum	2	1.2	1.2	26.5
Denizli	2	1.2	1.2	27.8
Diyarbakır	2	1.2	1.2	29.0
Düzce	2	1.2	1.2	30.2
Elazığ	1	0.6	0.6	30.9
Erzincan	2	1.2	1.2	32.1
Erzurum	7	4.3	4.3	36.4
Eskişehir	2	1.2	1.2	37.7
Gaziantep	9	5.6	5.6	43.2
Giresun	1	0.6	0.6	43.8

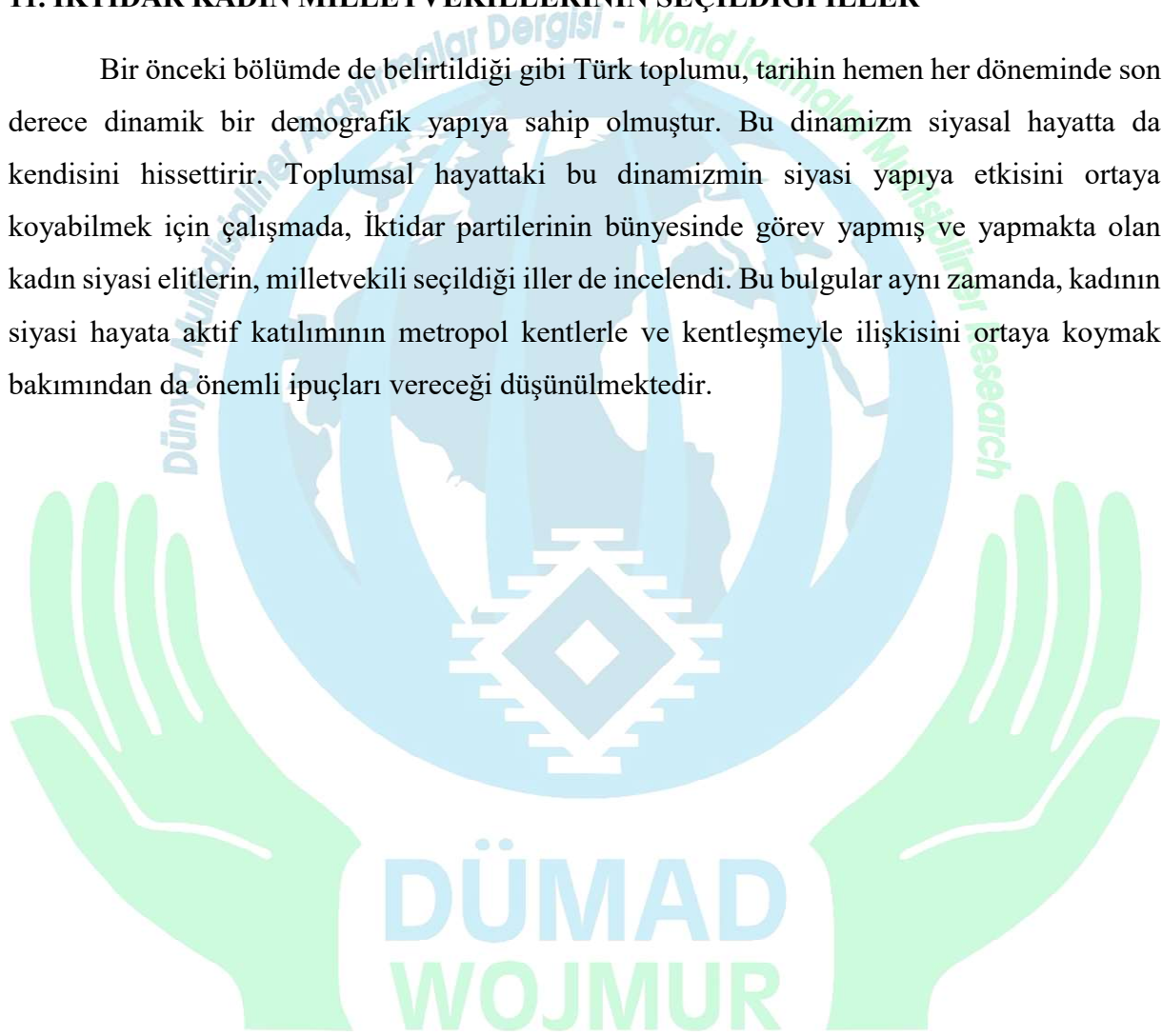
İstanbul	21	13.0	13.0	56.8
İzmir	2	1.2	1.2	58.0
Kahramanmaraş	4	2.5	2.5	60.5
Karabük	1	0.6	0.6	61.1
Karaman	3	1.9	1.9	63.0
Kars	1	0.6	0.6	63.6
Kayseri	1	0.6	0.6	64.2
Kırıkkale	2	1.2	1.2	65.4
Kocaeli	3	1.9	1.9	67.3
Konya	4	2.5	2.5	69.8
Malatya	16	9.9	9.9	79.6
Mardin	2	1.2	1.2	80.9
Mersin	3	1.9	1.9	82.7
Muğla	2	1.2	1.2	84.0
Norveç	1	0.6	0.6	84.6
Sakarya	1	0.6	0.6	85.2
Samsun	1	0.6	0.6	85.8
Şanlıurfa	1	0.6	0.6	86.4
Sivas	1	0.6	0.6	87.0
Tekirdağ	2	1.2	1.2	88.3
Tokat	5	3.1	3.1	91.4
Trabzon	9	5.6	5.6	96.9
Tunceli	1	0.6	0.6	97.5
Urfa	2	1.2	1.2	98.8
Van	2	1.2	1.2	100.0
Toplam	162	100.0	100.0	

Araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara Tablo 9’da detaylı bir şekilde yer verildi. Bu bulgular incelendiğinde, iktidar kadın milletvekillerinin büyük çoğunluğunun, büyükşehirlerde doğmuş olduğu gerçeği ortaya çıkar. Kadın milletvekillerinin arasında, yüzde 13’lük oranla İstanbul doğumlu milletvekilleri ön plana çıkar. İstanbul doğumluları, yüzde 10’a yakın bir oranla Malatya doğumlu kadın siyasi elitler izler. Trabzon ve Gaziantep doğumlu iktidar kadın milletvekillerinin oranı da yüzde 6’ya yaklaşır. İncelenen dönemde, iktidar partisi bünyesinde yasama ve yürütme sürecine aktif katılma imkânı bulmuş kadın milletvekillerini yüzde 5’e

yakını da, Ankara ve Erzurum gibi büyük şehirlerde doğmuştur. Bu illeri Tokat, Antalya, Adana, Bursa ve Kahramanmaraş illeri takip eder. Bulgular dikkatli bir şekilde değerlendirildiğinde, kadınların içine dâhil olduğu siyasi elit dolaşımı sürecinde, büyük ölçüde yerel dinamiklerin ağır bastığı gerçeği dikkatlerden kaçmaz.

11. İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN SEÇİLDİĞİ İLLER

Bir önceki bölümde de belirtildiği gibi Türk toplumu, tarihin hemen her döneminde son derece dinamik bir demografik yapıya sahip olmuştur. Bu dinamizm siyasi hayatta da kendisini hissettirir. Toplumsal hayattaki bu dinamizmin siyasi yapıya etkisini ortaya koyabilmek için çalışmada, İktidar partilerinin bünyesinde görev yapmış ve yapmakta olan kadın siyasi elitlerin, milletvekili seçildiği iller de incelendi. Bu bulgular aynı zamanda, kadının siyasi hayata aktif katılımının metropol kentlerle ve kentleşmeyle ilişkisini ortaya koymak bakımından da önemli ipuçları vereceği düşünülmektedir.

Tablo 10. İktidar Kadın Milletvekillerinin Seçildiği İller

İl	Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Adana	5	3.1	3.1	3.1
Afyonkarahisar	3	1.9	1.9	4.9
Ağrı	2	1.2	1.2	6.2
Aksaray	4	2.5	2.5	8.6
Ankara	11	6.8	6.8	15.4
Antalya	5	3.1	3.1	18.5
Aydın	2	1.2	1.2	19.8
Balıkesir	4	2.5	2.5	22.2
Bingöl	1	0.6	0.6	22.8
Bursa	7	4.3	4.3	27.2
Çorum	2	1.2	1.2	28.4
Denizli	3	1.9	1.9	30.2
Diyarbakır	2	1.2	1.2	31.5
Düzce	2	1.2	1.2	32.7
Elazığ	2	1.2	1.2	34.0
Erzurum	4	2.5	2.5	36.4
Eskişehir	2	1.2	1.2	37.7
Gaziantep	7	4.3	4.3	42.0
İstanbul	39	24.1	24.1	66.0
İzmir	8	4.9	4.9	71.0
Kahramanmaraş	4	2.5	2.5	73.5
Kayseri	3	1.9	1.9	75.3
Kocaeli	4	2.5	2.5	77.8
Konya	7	4.3	4.3	82.1
Malatya	4	2.5	2.5	84.6
Mardin	3	1.9	1.9	86.4
Mersin	1	0.6	0.6	87.0
Sakarya	2	1.2	1.2	88.3
Samsun	3	1.9	1.9	90.1
Şanlıurfa	3	1.9	1.9	92.0
Sivas	1	0.6	0.6	92.6
Tekirdağ	3	1.9	1.9	94.4
Tokat	3	1.9	1.9	96.3
Trabzon	4	2.5	2.5	98.8
Van	2	1.2	1.2	100.0
Toplam	162	100.0	100.0	

Bu açıklamaların göz önünde bulundurularak, çalışmanın bu bölümünde, iktidar kadın milletvekillerinin, siyasete bünyesinden atıldıkları iller de araştırıldı. Tablo 10’da sergilenen bulgular, iktidar kadın milletvekillerinin büyük bir çoğunluğunun büyükşehirlerden siyasi hayata katıldığını göstermektedir. Milletvekillerinin seçildiği iller arasında, yüzde 25’e yakın oran ile İstanbul birinci sırayı alır. Onu yüzde 6,8’lik oranla Ankara ve üçüncü sırada yüzde 5’e yakın oranla İzmir takip eder. Bu 3 en büyük metropol şehrin ardından, hiç de yabana atılmayacak bir yüzde 4,3’ lük oran ile yine büyük şehirlerimizden Konya, Bursa ve Gaziantep illerimiz bu sıralama da yerini alır. Bu illeri Adana, Aksaray, Balıkesir, Erzurum, Kocaeli, Malatya, Trabzon illeri izler. Bütün bu bulgular, kadın milletvekillerinin seçildikleri illerle ilgili bölümde sergilenen bulgularla bir arada değerlendirildiğinde çok daha anlamlı bir hale gelir.

12. İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN MESLEKİ ÖZGEÇMİŞLERİ

Bilindiği üzere, mesleki kimlik ve kariyer, bireylerin hayatlarının her boyutunda son derece belirleyici etki yapar. Bazı meslekler, mensuplarına iktidar, servet ve itibara ulaşmada önemli imkânlar ve ayrıcalıklar sağlar. Bu gerçekler dikkate alındığında araştırmada, iktidar partilerinden siyasete atılmış kadın siyasi elitlerin, siyasi elit dolaşım sürecinde etkili rol oynayan mesleklerin belirlenmesi de çalışmada önemli bir zorunluluk oluşturdu.

Tablo 11. İktidar Kadın Milletvekillerinin Mesleksel Özgeçmişleri

Meslek	Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Sivil Bürokrat-Yönetici (Devlet-Özel-Yerel Yönetim)	28	17.3	17.3	17.3
Hukukçu (Avukat-Hâkim-Savcı)	37	22.8	22.8	40.1
Mühendis-Mimar	28	17.3	17.3	57.4
Doktor	9	5.6	5.6	63.0
Tıbbi Bilimler (Eczacı-Dışçı-Veteriner)	17	10.5	10.5	73.5
Eğitimci (Üniversite ve Öteki)	22	13.6	13.6	87.0
Tüccar-Sanayici	1	0.6	0.6	87.7
Sendikacı	2	1.2	1.2	88.9
Diğer	12	7.4	7.4	96.3
Gazeteci-Yazar	6	3.7	3.7	100.0
Toplam	162	100.0	100.0	

Tablo 11’de de görüldüğü gibi, kadınların elit dolaşım sürecinde bazı meslekler, diğerlerine kıyasla çok daha ön plana çıkmaktadır. Kadınların, İktidar partilerinin bünyesinde etkili konumlara ulaşmasında ön plana çıkan meslekler arasında hâkim, savcı ve avukatların dâhil olduğu hukukçular ilk başı çeker. Onların ardından, sivil bürokratlar ve yöneticilikten siyasi hayata atılmış milletvekilleri izler. Mühendislik ve mimarlık kökenli kadın milletvekillerinin oranı da, sivil bürokrasi ve yöneticilik kökenli vekillerinkine eşittir. Bu meslek grubundan kadın siyasi elitleri, oldukça yüksek bir oy oranıyla üniversite hocaları ve öğretmenlerden oluşan eğitimcilerden oluşan kadın milletvekilleri takip eder. Eğitimci vekilleri ise doktorlar ile gazeteci-yazarlar izler.

13. İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN MENSUBU OLDUĞU SİYASİ PARTİLER

Sosyal bilimcilere göre, demokratik sistemler, siyasi evrimleşme sürecinde insanlığın ulaştığı en önemli aşamalardandır. Demokratik sistemin en önemli bileşenlerinden ikisi seçimler ve siyasi partilerdir (Arslan, 2015). Siyasal partiler ise siyasal ve toplumsal hayatta etkili olmak ideali etrafında örgütlenmiş ve nihai hedefleri iktidara ulaşmak olan siyasi yapılanmalardır (Kışlalı, 2007: 261; Kapani, 2001).

Tablo 12. İktidar Kadın Milletvekillerinin Seçildiği Siyasi Partiler

		Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Parti	Ak Parti	162	100.0	100.0	100.0

Bu sebeple bir toplumun ya da bir yerleşim biriminin siyasi yapısını daha iyi anlayabilmek için, bireylerin siyasi eğilim, tutum ve siyasi davranışlarına da bakılır. Bunu anlamamanın en pratik yolu ise seçim sonuçları ve bu sonuçların siyasi yapıya yansımalarını incelemektir. Bu tespitlerin ışığında bu araştırmada, geçmişten bugüne iktidar kadın milletvekilliği yapmış siyasi elitlerin, siyasi ve ideolojik kimlikleri de araştırıldı. Tablo 12’de de görüldüğü gibi, incelenen dönemlerde en çok kadın milletvekili çıkarmayı başarmış olan

İktidar siyasi partisi, merkez sağın temsilcisi konumundaki Adalet ve Kalkınma Partisi'dir. Bu zaten sürpriz bir sonuç değildir. Zira ele alınan 5 dönemde de, ülkenin yürütme sürecine tek başında Adalet ve Kalkınma Partisi yön vermiştir.

14. İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN SİYASİ MENSUBİYETLERİ

Toplumun siyasi yapısını daha iyi tahlil edebilmek ve kadının siyasi hayata aktif katılımı konusunu daha iyi anlayabilmek için, kadınların milletvekili seçtikleri siyasi partilerin, siyasi yelpazedeki yerinin ve siyasal kimliğinin (Yarma, 2006) de iyi bilinmesi gerekir. Bu sebeple araştırmada, incelenen dönemde milletvekilliği yapmış kadın siyasi elitlerin, mensubu oldukları siyasi partilerin kökenleri de araştırıldı.

Tablo 13. Kadının Siyasi Yelpazede Temsili

		Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Siyasi Yelpaze	Sağ	162	100.0	100.0	100.0

Tablo 13'te net bir şekilde görüldüğü gibi, iktidar partileri bünyesinde siyaset yapmış olan kadın siyasi elitlerin mensubu olduğu partiler arasında, sağ siyaset geleneğinin açık bir üstünlüğü mevcuttur. Bu durumun temel nedeni ise yine daha önce ifade edildiği gibi ele alınan bütün dönemlerde, ülkede iktidarda, merkez sağın temsilcisi durumundaki Adalet ve Kalkınma Partisi vardır.

15. İKTİDAR KADIN MİLLETVEKİLLERİNİN SİYASİ ELİT DOLAŞIM HIZI

Fırsat eşitliğinin yüksekliği ise demokrasinin varlığının ve sıhhatinin bir göstergesi olarak kabul edilir. Elit yenilenme oranları, demokratik rejimlerin sıhhatine dair oldukça önemli ipuçları verir. Elit yenilenme oranları, elit dolaşımı olgusu ile çok yakından alakalı ve hatta iç içe olgulardır. Elit dolaşımı ya da elit deveranı kavramı, siyaset sosyolojisi ve elit sosyolojisi alanında yapılan çalışmalarda ayrıcalıklı bir yer tutar. Genellikle elit dolaşımı kavramı, elit grupları içindeki yer değiştirme ve yenilenmeleri izah etmek amacıyla kullanılır. Bu hususu,

İtalyan düşünür Vilfredo Pareto'nun "tarih, aristokrasilerin mezarlığıdır" tümcesiyle çok özlü ve çok açık bir şekilde tasvir eder. Pareto'nun da ifade ettiği üzere bu dolaşım, toplumun iki temel tabakası (Ateş, 2010) (elitler ve elit olmayanlar) arasında cereyan eder. Bu dolaşım sürecinde bireyler bu iki katman arasında hareket ederler (Arslan, 2007: 81-2).

Tablo 14. İktidar Kadın Milletvekilleri Arasında Elit Dolaşımı

	Sayı	%	Geçerli %	Toplamlı %
Seçilme Sayısı	1.00	104	64.2	64.2
	2.00	46	28.4	92.6
	3.00	11	6.8	99.4
	4.00	1	0.6	100.0
	Toplam	162	100.0	100.0

Özellikle siyasi elit dolaşımı, demokratikleşme olgusu ile yakından alakalı olduğu için, bu çalışmada da özellikle üzerinde duruldu. En öz ifadesiyle siyasi elit dolaşımı, siyaset kurumu içinde, siyasi elitler ile elit olmayanlar arasında yer değiştirme durumunu izah etmek için kullanılır. Araştırmanın bu bölümünde, iktidar partileri bünyesinde kadınlar açısından elit dolaşım sürecini anlayıp açıklayabilmek için, incelenen 5 dönemlik süreçte milletvekilliği yapmış kadın siyasi elitlerin milletvekili seçilme sayılarına bakıldı. Tablo 14'teki tasviri türden istatistikî bulgular, iktidar kadın milletvekilleri arasında ortalama milletvekili seçilme oranının yaklaşık 1,4 olduğunu göstermektedir. Üç ya da daha fazla kez milletvekili seçilen kadınların oranı ise yüzde 7,5 civarındadır. Kadın siyasi elitlerin yüzde 65'e yakını yalnızca bir kez, yüzde 29'a yakını da iki kez milletvekili seçilmiştir. Bütün bu bulgular, iktidar kadın milletvekillerinin elit dolaşım hızının bir ölçüde de olsa yüksek olduğuna işaret eder.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Daha önce de ifade edildiği gibi, bu çalışmada, Üçüncü bin yılda TBMM bünyesinde grup oluşturmuş ve yalnızca yasama erkine katkıda bulunmakla kalmamış, yürütme erkini de elinde bulundurmuş iktidar siyasi partilerinin çatısı altında görev yapmış kadın milletvekilleri,

sosyolojik açıdan incelendi. Bu amaca ulaşabilmek maksadıyla genellikle elit sosyolojisinin (Arslan, 2007; Moyser & Wagstaffe, 1987; Turhan, 1991) yöntem ve teknikleri kullanıldı. Türk siyasi elitlerinin oluşturduğu araştırma evreni önce, zaman boyutunda sınırlandırıldı. Sonra da 2002-2016 yılları arasında yasama ve yürütme erkine dâhil olmuş kadın milletvekillerinin oluşturduğu grup, çalışma evreni olarak belirlendi. Bu evrenden örneklem grubu olarak, incelenen dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında, iktidar partileri içinde milletvekili olarak görev yapmış/yapmakta olan kadın parlamenterler seçildi. Örneklem grubu oluşturulurken, başta da belirtildiği gibi, olasılığa dayalı olmayan örnekleme tekniklerinden kasti (yargısal) örnekleme tekniği kullanıldı.

Elit ve özellikle de siyasi elit olgularının kavramsal çerçeveyi şekillendirdiği çalışmanın, teorik alt yapısı, seçkin elit teorisinin kuramsal birikimlerinden oluşturuldu. Araştırmada ortaya konan bulguları, ötekilerin bilmediklerini bilecek, ötekilerin yapamadıklarını yapabilecek konuma ve güce sahip olan bu etkili grupla ilgili son derece önemli sonuçlar ortaya koydu. Bu sonuçlar temel alınarak, başlangıçta sorulan soruların cevapları şöylece özetlenebilir: Kadınlar açısından, iktidar partilerinden milletvekili seçilebilmek için yaş faktörü, büyük ölçüde belirleyici bir etkiye sahiptir. Genç (Orta-genç) yaş grubu içinde yer aldığı kabul edilen kadın milletvekili adaylarının, iktidar partilerinin saflarından milletvekili seçilme olasılığı, ileri yaş grubundan bireylere oranla çok daha yüksektir. Kadın milletvekillerinin yaşlarına dair araştırma sonucunda ortaya konan bulgular da bu tespiti doğrular niteliktedir.

Yaş değişkeninde olduğu gibi, meslekler değişkeni özelinde ortaya çıkan bulgular da seçkin bir görünüm sergiler. Daha öz bir ifadeyle bazı meslek grupları, iktidar partileri içinde yer alan kadın siyasi elitleri arasında çok daha ön plana çıkar. Bu seçkin durum, toplumsal hayatta cereyan eden siyasi elit dolaşım sürecine de yansır. Üçüncü bin yılda, ülkemizin toplumsal hayatında itibarı ve etkisi yüksek mesleklerin başında hukukçular, sivil bürokrat ve yöneticilik meslekleri gelmektedir. Bu meslekleri, oldukça yüksek bir oy oranı ile mühendis (Yenilmez, 2007) ve mimarlar izler. Başta üniversite öğretim üyeleri olmak üzere eğitimci kadınlar da iktidar partileri bünyesinde önemli bir yer tutar. Bu meslek gruplarına ilaveten eczacı ve veterinerleri kapsayan tıbbi bilimler ile tıp alanında meslek icra eden kadınlar da, iktidar partileri çatısı altında önemli ölçüde kendilerine yer bulabilmişlerdir. Kadın milletvekillerinin sosyolojik kökenlerinde öne çıkan bu mesleklere dair ortaya çıkan bulgular

aynı zamanda, günümüz Türk toplumunda kadınının ekonomik ve siyasi hayattaki yerine dair önemli ipuçları da verir.

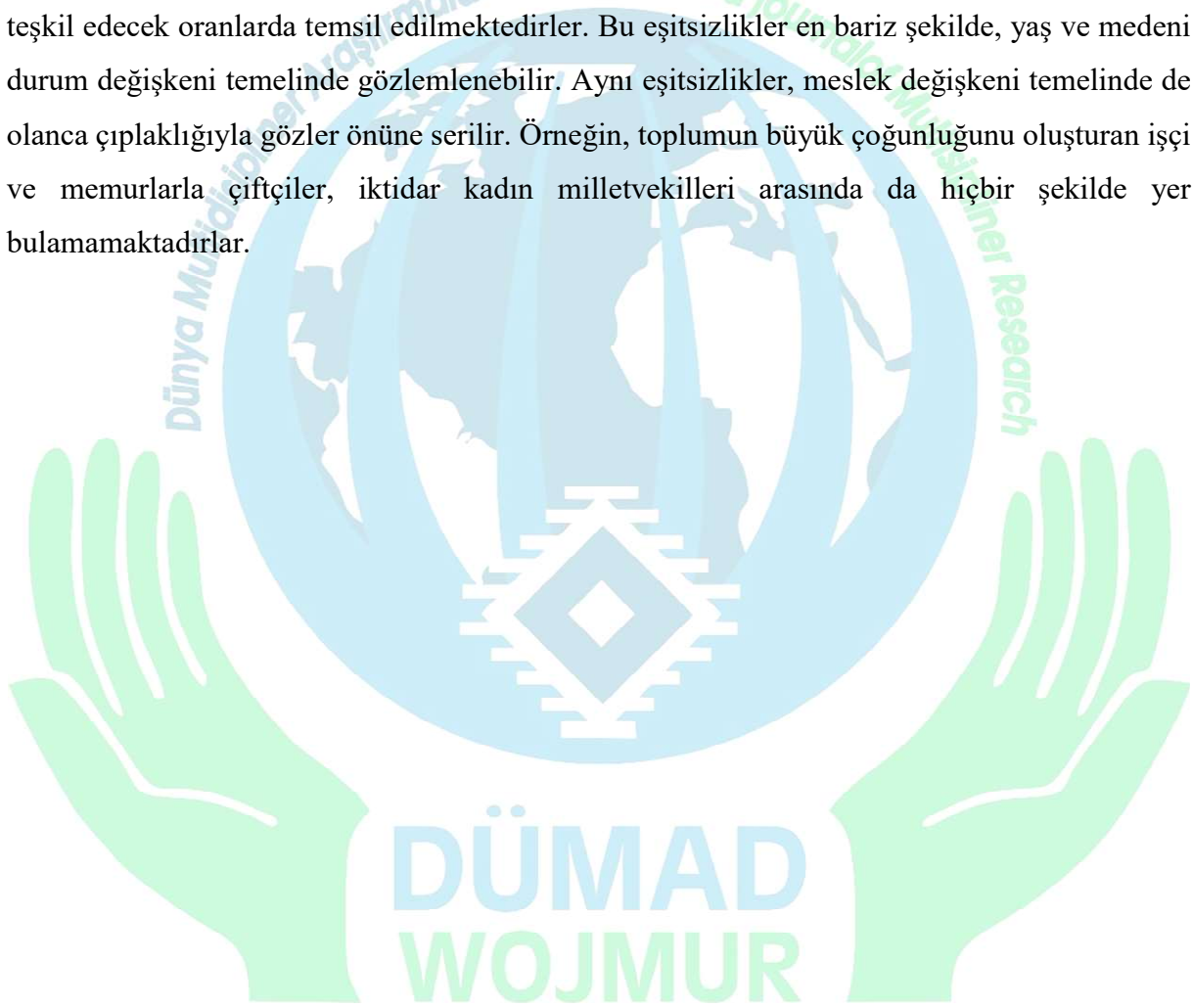
Mesleki bakımdan gözlemlenen bu seçkinci yapı, bireylerin almış oldukları eğitim temelinde de kendini açık bir biçimde hissettirir. Bir başka anlatımla, iktidar kadın milletvekilinin siyasi elit dolaşım sürecinde etkili rol oynayan bir başka önemli sosyolojik faktör eğitimidir. Kadın milletvekili adaylarının eğitim seviyesi yükseldikçe, bu hususla yakından ilişkili bir biçimde milletvekili seçilme ihtimali de artmaktadır. Kadın milletvekillerinin eğitim seviyesine dair ortaya çıkan bulgular, kadın milletvekillerinin sosyolojik portrelerindeki seçkinci görünümü daha pekiştirir niteliktedir. Üniversite mezunu olmak günümüzde kadınlar açısından, milletvekili seçilebilmenin neredeyse bir ön şartı haline gelmiştir. Buna ilaveten, kadınların iktidar partilerinden milletvekili seçilme sürecinde, Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerin, köklü üniversitelerinden mezun olma ayrıcalığına sahip kadınların milletvekili seçilebilme şansı, diğerlerine kıyasla çok daha yüksektir. Ayrıca yabancı dil bilme hususunda da kadın siyasi elitlerin profilleri, halkın ortalama seviyesinin çok üstünde bir görünüm sergiler. Bulgular, en az bir yabancı dil bilen kadın adayların, yasama ve yürütme sürecine dâhil olma mücadelesinde daha avantajlı olduğuna işaret eder. Hatta daha da fazlası bildiği yabancı dil sayısı arttıkça, adayın bu süreçlere dâhil olma ihtimali daha da yükselir.

Çalışmada ortaya çıkan bir başka çok önemli bulgu da onların doğdukları mekânlarla ilgilidir. Daha da açık bir ifadeyle, bireylerin doğum yerleri ve yaşadıkları mekânlar da onların, başarı ve iktidar mücadelelerinde oldukça etkili olabilmektedir. Bu husus, kadın adayların iktidar partilerinden siyasete atılmaları hususunda da açık bir şekilde gözlemlenir. Ele alınan süreçte iktidar partileri çatısı altında aktif siyasete katılma ayrıcalığına sahip olmuş kadın milletvekillerinin neredeyse tamamı büyükşehir hüviyetine sahip illerde doğmuştur. Yine mekân unsuru, adayların siyasete katılma çabasında da varlığını göstermiştir. Daha net anlatımla, kadın milletvekilleri aktif siyasete, büyük bir ekseriyetle büyükşehirlerin adayları kimliği ile dâhil olmuşlardır.

Kadınların, iktidar partileri bünyesinde, mecliste sandalye elde etme mücadelesinde, bütün bu faktörler kadar önemli bir diğer husus da aile yapısı ile ilgilidir. Daha önce de belirtildiği gibi aile ve evlilik konuları, dün olduğu gibi bugün de toplumumuzca, ayrı bir değer ve önem atfedilen konulardandır. Hal böyle olunca bu durumun izlerini, kadınların aktif siyasal hayata katılma sürecinde de sürmek elzem oldu. Bulgular, medeni durum faktörünün de,

kadınların siyasi elit dolaşım sürecinde başarıya ulaşmalarında, tayin edici bir olgu işlevi yerine getirdiğini göstermektedir. Daha net bir ifadeyle seçmenler milletvekili seçilebilmek için evli kadın adaylara, bekârlardan daha fazla şans tanımaktadırlar. Evli aynı zamanda, çocuk sayısı bakımından küçük aile yapısına sahip kadın adayların, iktidar partilerinden yasama sürecine katılma potansiyelleri ise diğerlerine nazaran çok daha yüksek görünmektedir.

Özetle, elitist elit teorisyenlerinin de vurguladıkları gibi, iktidar partileri bünyesindeki kadın milletvekilleri arasında bazı toplum kesimleri, toplumsal yapı içindeki ağırlıkları ile tezat teşkil edecek oranlarda temsil edilmektedirler. Bu eşitsizlikler en bariz şekilde, yaş ve medeni durum değişkeni temelinde gözlemlenebilir. Aynı eşitsizlikler, meslek değişkeni temelinde de olanca çıplaklığıyla gözler önüne serilir. Örneğin, toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan işçi ve memurlarla çiftçiler, iktidar kadın milletvekilleri arasında da hiçbir şekilde yer bulamamaktadırlar.

KAYNAKLAR

Abdel-Hakim, S. (1999). Edebiyat Metinlerinde Modernite ve Kadın. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6, 51-54.

Altunışık, R., Coşkun, R. (vd.) (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemler (SPSS Uygulamalı)*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.

Arslan, D. A. (2016-a). *Sosyoloji: Günlük yaşamı anlamak*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Arslan, D. A. (2016-b). *Geçmişten günümüze, yerel ve genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı ve milletvekillerimiz*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Arslan, D. A., Baştürk, S. ve Arslan, G. (2015-a). Çok partili dönemde, genel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı. Ş. Kantarcı ve F. Şimşek (Ed.), *Berna Türkoğan Uysal Armağan Kitabı* (ss. 1-63). Ankara: Sonçağ Yayıncılık.

Arslan, D.A. (2015-b). Üçüncü bin yılda Adana milletvekilleri. *International Journal of Human Sciences - Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 12 (1), 582-625.

Arslan, D.A. (vd.) (2015-c). Çok partili dönem Türk siyasi tarihinde Bitlis milletvekilleri. *Akademik Bakış, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 47, 71-97.

Arslan, D.A. (vd.) (2015-d). Çok partili dönem Türk siyasal hayatında Antalya milletvekilleri. *Eurasian Academy of Sciences, Social Sciences Journal*, 2015 (3), 33-62.

Arslan, D. A. (2013-a). *Sosyoloji: Günlük yaşamın mimarisini keşfetmek*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Arslan, D. A. (2011-a). *Turkish political Elites: Sociological analysis of Turkish politics and politicians*. Berlin: LAP LAMBERT Academic Publishing.

Arslan, D. A. (2011-b). *Who rules Turkey: Turkish power elite*. Berlin: LAP LAMBERT Academic Publishing.

Arslan, D. A. (2011-c). *Elites and Power in contemporary Turkey: Social anatomy of*

Turkish elites. Berlin: LAP LAMBERT Academic Publishing.

Arslan, R. (2010). *Elitizm teorisi ve teorisyenleri*. Bursa: Dora Yayıncılık.

Arslan, D.A. (2007). *Elit sosyolojisi*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

Arslan, D.A. (2005). Educational bases of Turkish Democracy: Educational backgrounds of Turkish elites. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi (Journal of Sociological Research)*, 8 (1), 5–30.

Arslan, D.A. (2004, 1 - 4 Mart). Çağdaş Türk toplumunun siyasi hayatında kadının yeri ve Türk siyasi elitleri arasında kadının temsil edilme durumu. *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*, Yeditepe Üniversitesi.

Arslan, D.A. (1999). *Who rules Turkey: The Turkish power elite and the roles, functions and social backgrounds of Turkish elites*. Guildford: University of Surrey.

Ateş, Y. (2010). *Sosyal tabakalaşma ve siyaset ilişkisi: Türkiye örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

Aulas, M. C. (1999). Kadın seçmenlerin ve adayların siyasi yaşamda karşılaştıkları başlıca engeller. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6, 65-68.

Bennani, A. (1999). Kadınlar ve Akdeniz bölgesinde demokrasi. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6, 21-30.

Berktaş, F. (1999). İslam'ın eşitsizliğe dayalı "eşitlik" söylemi. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6, 103-113.

Bessis, S. (1999). Politik formasyon, sivil toplum ve kadınların siyasal katılımı, Tunus örneği. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6, 55-63.

Bouraoui, S. (1999). Gelenek, kanunlar ve kadınların siyasal yaşama katılımı. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6, 70-72.

Çaylak, A. (2005). *Osmanlı'da yöneten ve yönetilen bir Şerif Mardin çözümlemesi*. Ankara: Kadim Yayınları.

Demir, Ş. & Sesli, M. (2010). Türk siyasi elitlerinin toplumsal kökeni (1920-1950). *Akademik bakış dergisi*, 21, 1-30.

- Etzioni, H.** (1993). *The elite connection*. London: Polity Press.
- Kapani, M.** (2001). *Politika bilimine giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kıray, M. B.** (2000). *Ereğli-ağır sanayiden önce bir sahil kasabası*. İstanbul: Baylam Yayıncılık.
- Kışlalı, A. T.** (2007). *Siyaset bilimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kongar, E.** (1986). *Türkiye üzerine araştırmalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lampsa, P.** (1999). Karar mekanizmalarında kadının yeri: Avrupa Topluluğu deneyimi. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6, 43-49
- Moyser, G. & Wagstaffe, M.** (1987). *Research methods for elite studies*. London: Allen and Unwin.
- Narlı, N.** (1999). Modernleşme, siyasal İslam ve kadınlar. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6, 88-102.
- Newman, D. M.** (2012). *Sociology: Exploring the architecture of everyday life*. London: Sage.
- Nusseibah, L.** (1999). Filistinli kadınlar ve demokrasi: Sorunlardan bazıları. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6, 37-42.
- Onay, M.** (2013). Kadınların siyaseti, siyasetin kadınları. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 100-110.
- Prim, M.** (1999). Akdeniz ülkelerinde sivil toplum ve kadınların siyasal katılımı. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6, 31-35.
- Sayın, A.** (2010). Geçici özel önlem politikası: Kota el kitabı. 16 Ekim 2016 tarihinde <http://www.ka-der.org.tr/dosyalar/yayin091228-5508.pdf>, 82-86 adresinden alınmıştır.
- Sid, E. C.** (1999). Siyasal yaşamda kadın seçmen ve adayların karşılaştıkları başlıca engeller: İtalya örneği. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6, 73-80.
- TBMM** (2016). *TBMM albümü 26. Dönem (TGNA-Turkish Grand National Assembly Album)*. Ankara: TBMM Basımevi.
- TBMM** (2003). *TBMM albümü 22. Dönem (TGNA-Turkish Grand National Assembly Album)*. Ankara: TBMM Basımevi.

TBMM (2000). *TBMM albümü 21. Dönem (TGNA-Turkish Grand National Assembly Album)*.

Ankara: TBMM Basımevi.

TBMM (1997). *TBMM albümü 20. Dönem (TGNA-Turkish Grand National Assembly Album)*.

Ankara: TBMM Basımevi.

TBMM (1994). *TBMM albümü 1920–1991 (TGNA-Turkish Grand National Assembly Album)*.

Ankara: TBMM Basımevi.

TBMM (1992) *TBMM albümü 19. Dönem (TGNA-Turkish Grand National Assembly Album)*.

Ankara: TBMM Basımevi.

Turhan, M. (1991). *Siyasal elitler*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

Tüccaroğlu, İ. (1999). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde kadının siyasal yaşamda karşılaştığı güçlükler. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6, 81-86.

Yarma, Z. (2006). *Avrupa ülkelerindeki Türk kökenli milletvekillerinin siyasal kimlik ve elit oluşumu: Almanya örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

Yenilmez, M. (2007). *Türkiye'de mühendisler ve siyaset*. Ankara: Ankara Üniversitesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

